

Biblioteca Armand
Cardona Torrandell

L'aventura d'ultramar

A
m
b

V

d
e

Vilanova

AJUNTAMENT DE
VILANOVA I LA GELTRÚ

Els **americanos** o **indians**, tal com se'ls coneix al Garraf, eren immigrants que, des de finals del segle XVIII fins a principis del segle XX, havien creuat l'Atlàntic per arribar a Amèrica seguint un somni: fer fortuna i tornar a Catalunya amb un interval de temps el més curt possible (entre 15 i 30 anys). No tots, però ho van aconseguir i van sortir victoriosos de l'aventura ultramarina, alguns es van quedar pel camí. També va haver-n'hi que no es van conformar en viure de renda o tenir una bona posició social i l'avarícia els va empenyer a dedicar-se a negocis molt lucratius però gens ètics com el tràfic d'esclaus.

Solen ser personatges conservadors en la vessant política i proteccionistes en els seus negocis però també filantròps i grans mecenes impulsors de la transformació urbana, econòmica, social i cultural que deixen empremta tant a les ciutats on van com a les que tornen.

Vilanova i la Geltrú, coneguda com l'Havana Xica, ha estat una de les ciutats de la costa catalana que més indians ha donat; les petjades d'aquests han forjat la història contemporània de la ciutat i el seu llegat encara és viu entre nosaltres: en l'arquitectura colonial d'edificis públics i privats, en l'urbanisme (als parcs, a la plaça de la vila porticada, a La Rambla Principal, etc.) en la xarxa ferroviària, en el moviment associacionista recreatiu, en la tradició teatral, i fins i tot en els mantons que llueixen les comparses durant el carnaval.

Amb aquesta guia de lectura us convidem a endinsar-vos a les seves vides i a conèixer la contribució que van fer en la modernització de la ciutat i del país; especialment la vida dels indians vilanovins i el binomi Cuba-Catalunya/Catalunya-Cuba.

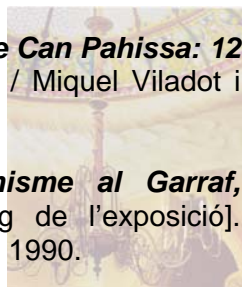
Us desitgem un bon viatge durant el passeig històric que us proposem a través de la lectura dels documents que apareixen a continuació i que trobareu disponibles a la **biblioteca Armand Cardona**.

Aquí comença... l' aventura d'ultramar.

▪ ***L'Americano Sebastià Soler i Miró, promotor de Can Pahissa: 12 de desembre de 1854 - 26 de desembre de 1928*** / Miquel Viladot i Fargas. Vilanova i la Geltrú: l'autor, 2006.

▪ ***Americanos, Indianos: arquitectura i urbanisme al Garraf, Penedés i Tarragonés: segles XVIII-XIX*** [catàleg de l'exposició]. Vilanova i la Geltrú: Biblioteca-Museu Víctor Balaguer, 1990.

▪ ***Americanos / Indianos l'altra cara del Garraf*** / Montserrat Comas, Glòria Llompart. Vilanova i la Geltrú: Consell Comarcal del Garraf, 1997.

▪ ***Els Americanos del Garraf en el centenari de 1898: el Garraf de l'esplendor natural a la degradació post-moderna*** / Francesc Marc Álvaro i Vidal... [et. al.]. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa, 2001.

▪ ***L'aventura ultramarina de la gent de Vilanova i la Geltrú i la nissaga dels Samà*** / Albert Virilla i Bloda. Vilafranca del Penedés: Museu de Vilafranca, 1990.

▪ ***El Banc de Vilanova*** / Xavier Martínez i Roig. Vilanova i la Geltrú: Consell Comarcal del Garraf, 1998.

▪ ***Cases d'indians*** / Martin Rodrigo Alhajilla; fotografies de Pere Pascual i Rosina Ramírez. Manresa: Fundació Caixa de Manresa: Angle, 2004.

▪ ***Catalunya a Cuba: una amor que fa història indians*** / textos i fotografies: Tate Cabré. Barcelona: Edicions 62, 2004.

▪ ***Cuba a Catalunya: el llegat dels indians*** / textos i fotografies: Tate Cabré. Valls: Cossetània, 2008.

▪ ***Emigrar per negociar: l'emigració a Amèrica des de la comarca del Garraf: el cas de Gregori Soler 1791-1853*** / Raimon Soler. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa, 2003.

▪ ***Francesc Gumà i Ferran 1833-1912: el somni del ferrocarril fet realitat*** / Miquel Altadill i Giner. Vilanova i la Geltrú: l'autor, 2003.

- ***Miquel Viada i Bunyol: 1789-1848: l'home, l'indià i el promotor del tren de Barcelona a Mataró, 1848*** / Manuel Chuscas i Corredor. Mataró: l'autor, 2007.
- ***La saga cubana de los Samà 1794-1933*** / Dolores M. Pérez Tarrau. Barcelona: Viena, 2007.
- ***Passatges a Amèrica: la vida desmesurada de cinc catalans a ultramar*** / Hector Oliva: Barcelona: La Magrana, 2007.
- ***Víctor Balaguer i el seu temps*** / pròleg de Sixte Moral; presentació de Montserrat Comas. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2004. Actes del Seminari sobre Víctor Balaguer inaugurat al Museu d'Història de Catalunya el 23 de maig de 2001.
- ***Víctor Balaguer i Vilanova i la Geltrú*** / Albert Virella i Bloda. Vilanova i la Geltrú: Institut d'Estudis Penedesencs, 1986.
- ***Vilanova i la Geltrú a Cuba*** / Miquel Altadill i Giner. Vilanova i la Geltrú: l'autor, 2006.
- ***Vint històries de la Barcelona americana i una pregunta descarada*** / Héctor Oliva. Barcelona: Base, 2008.

També podeu accedir als següents articles consultant el fons hemerogràfic de *La Vanguardia*, des dels OPACs de la Biblioteca:

- **“Correspondencias particulares”** / Cayetano Vidal i Valenciano, dins *La Vanguardia*. 30.12.1881. (Crònica de la inauguració del ferrocarril de Vilanova).
- **“El nieto del indiano”** / Mar Galtés, dins *La Vanguardia*. 11.12.2005, pàg. 67. (Entrevista al director General de Vichy Catalán).
- **“Cuando Catalunya se fue a Cuba”** / Roger Jiménez, dins *La Vanguardia*. 12.02.1998.
- **“Fallece Josep Lluís Ortega Monasterio, compositor de la habanera *El meu avi*”**, dins *La Vanguardia*. 19.01.2004.
- **“Un inventario descubre La Habana como exótica sucursal del modernismo catalan”** / M. Asunción Guardia, dins *La Vanguardia*. 13.10.1997.

Les havaneres, la nostàlgia feta música i, el *danzón*

Les havaneres, conegudes amb el nom d'*americanes* fins als anys seixanta del segle XX, són l'expressió musical del sentiment d'enyorança de l'india per tot el que ha viscut i ha deixat a les Antilles. Musicalment són la versió antillana de la contradansa europea. La màxima esplendor de les havaneres va ser a principis del segle XX de la mà de músics cultes com Isaac Albéniz, Xavier Montsalvatge, Maurice Ravel i George Bizet. Després van caure en l'oblit fins que Josep Lluís Ortega Monasterio, autor de la cançó "El meu avi" va promoure l'any 1966 les arxiconegudes cantades d'havaneres de Calella de Palafrugell.

El *danzón*, nascut a Matanzas i molt difós pel compositor vilanoví Antoni Urgellés i Granell, és l'altre gènere musical que ens han deixat els indians.

- **Antoni Urgellés i Granell (1845-1987)** / Xavier Orriols Sendra. Vilanova i la Geltrú: l'Ajuntament, 1998. Versió electrònica disponible a: http://www.vilanova.cat/doc/doc_12176534_1.pdf
- **Cremat de rom: les cent millors havaneres** / Xavier Deulonder. Barcelona : Llibres de l'índex, 2005.
- **L'Havanera, un cant popular** / Castor Pérez Diz... [et. al.]. Tarragona: El Mèdol, 1995.
- **Havaneres: imatges, història i tradicions de la cançó marinera** / Genís Sinca. Barcelona: columna, 2005.

Gent de la platja de Vilanova / Havana Xica. (Properament).

<http://www.havanaxica.org/> Web del Grup d'havaneres de Vilanova i la Geltrú creat l'any 2000 i format per Gregori Cabañete, Josep Lluís Ruiz, Pepa Vilasís i Jesús Rivas.

Havaneras de Cuba / Zenaida Armenteros. Sabadell: Picap, 1995

Les tres cares de l'havanera / Cant de Taverna. Barcelona: Cant de Taverna, 2004.

Lluny de la mar / Els Pescadors de l'Escala. Barcelona: Picap, 2007

So maresme / Barca mitjana. Premià de Mar: Gemecs, 1999.

El llegat dels indians a la literatura catalana

Mossen Cinto Verdaguer hagués escrit *l'Atlàntida* si Antonio López, no l'hagués fet sacerdot del transatlàntic de la seva companyia naviliera? Narcís Oller hagués escrit *La Febre d'Or* si no s'hagués inspirat amb la vida de Francesc Gumà i Ferran, per crear el personatge de Gil Foix? Tindríem noucentisme literari sense Eugeni d'Ors?

- **L'Atlàntida: poema** / Jacint Verdaguer. Barcelona: Selecta Catalana, cop. 1994.
- **La ben plantada; Gualba la de les mil veus** / Eugeni d'Ors. Barcelona: Edicions 62, cop. 2002.
- **La febre d'or** / Narcís Oller. Barcelona: Angle, 2008.
- **Glosari 1908-1909** / Eugeni d'Ors. Barcelona: Quaderns crema, cop. 2001.
- **Glosari 1915** / Eugeni d'Ors. Barcelona: Quaderns crema, cop. 1990.

El binomi Catalunya-Cuba també és un tema que trobem a la literatura catalana contemporànea. Les següents obres en són una mostra:

- **Living l'Havana** / Ferran Torrent. Barcelona: Columna, 1999.
- **Estampes de Cuba** / Teresa Costa-Gramunt (properament).

- **Casa Amèrica de Catalunya.**
<http://www.americat.net/ameca/servlet/Controller>
- **Biografia de Francesc Gumà i Ferran.**
http://www.vilanova.cat/doc/doc_10081009_1.pdf
- **Història dels cellers Torres.**
http://www.torres.es/esp/asp/ct_historia.asp
- **Vídeos de les entrevistes fetes en el marc de l'exposició itinerant "Cuba a Catalunya" a Leopold Gil Nebot, Rogeli Puig i Joan Pons.**
<http://www.tatecabre.com/apartatweb~id~18351.asp>
- **La Petjada Catalana al Carib:** és un projecte bianual que vol posar de manifest la intensa i dilatada etapa que els catalans van dur a terme durant l'aventura americana, entre els segles XVIII i XX, a través d'activitats culturals. Està organitzat pel Centro León de República Dominicana i les institucions catalanes Institut Ramon Llull i Casa Amèrica Catalunya, amb la col·laboració de Casa de las Américas (l'Havana), el govern de la ciutat de Matanzas i l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. **El 2010, "La Petjada Catalana al Carib" arribarà a Catalunya.**
http://www.americat.net/Pdfs/DOSSIER_PETJADA_ca.pdf
- **Dolç espai de memòria I i II,** capítols del programa de televisió *Karakia* emesos per tv3 el 11 i 18 de desembre de 2007: aquests capítols tracten sobre la gastronomia i cultura cubana i, sobre la comunitat cubana que viu a Catalunya.
<http://www.tv3.cat/videos/135399>
<http://www.tv3.cat/videos/148229>

→ Trobareu disponible la versió electrònica de la guia a través de la web:
<http://www.vilanova.cat/html/tema/cultura/xb/guies.html>

→ I també al bloc de la Biblioteca:
<http://www.vilanova.cat/blog/armandcardona/>

C. Menéndez y Pelayo, 15-17
08800 Vilanova i la Geltrú
Tel. 93 815 91 21 **Fax.** 93 815 80 29
e-mail: b.vilanovag.act@diba.cat
<http://www.vilanova.cat/biblioteques>

HORARIS

Matins

De dimarts a dissabtes
de 10 a 14 h

Tardes

De dilluns a divendres
de 16 a 20 h
Dissabtes
de 17 a 20 h

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Àrea de Cultura
Servei de Biblioteques